

doktor bulem doktor.. doktor yok mi? ha doktor yetiş bizim Zeyno avradını virmiş yetiş doktor... yetiş.

Seyirciler arasından bulduğu birini bu sözlerle birlikte doktor diye getirir, Doktor yerdeki oyuncunun etrafında gururla dolaşır, önce oyuncunun bir ayağını sonrada diğer ayağını ayakarkabısının burunucundan tutarak kaldırıp bırakır. Sonra el bileklerinden nabzını kontrol eder, ardından ellerini kadın oyuncunun göğüslerine götürür, bu anda erkek oyuncu sinirlenir ve hışımla doktora tokat atar, onu dövmeğe başlar (Öldüren oyuncu).

- Oyuncu:

Doktor musun nesin ulan, düzgün bak, namustur bu der ve yerde yatan

oyuncunun elinden tutup kaldırır ve kadın oyuncunun başını açar. Kadın rolündeki oyuncunun erkek olması seyredenlerin şaşkın bakışları arasında (oyuncu erkek diye) kolkola girerek müzik eşliğinde başka bir oyun oynarlar.

Genellikle Gerzane oyununu oynayarak oyunu bitirirler.

Bitlis'te oynayan bu oyunda da diğer yörelerimizde olduğu gibi erkeğin sertliği, savaşçılığı, anlatılmaya çalışılmıştır. Bunların yanında geleneksel Köy seyirlik oyunlarındaki ölme, dirilme motifi bu oyunda da görülmektedir.

Zengin oyun dağarcığının bulunduğu ilimizdeki diğer oyunların yazımı ile tanıtımına devam etmeye çalışacağız.

MANZUM ŞEKİLLERİNE GÖRE ÖMERLİ KÖYÜ (BOĞAZLIYAN - YOZGAT) BİLMECELERİ

Mustafa USLU

Sariye Sağın; Ömerli Köyü'nden... (Boğazlıyan-Yozgat) 1993 'de Ömerli Köyünde doğmuş... Okur-yazarlığı yok. (Derleme Tarihi: 10.06.1990).

Sariye Sağın; uzun kış gecelerini yaşar gibi tatlı tatlı bir ürpertiyle başladı bilmeceyi sıralamaya... Biz, söylediği bilmeceyi ağızından çıktığı gibi yazıya geçirdik. Ağız çalışmalarına faydalı olacağını ümit ediyorum. İfadelerde, Yozgat ağzı hakimdir.

Gösterdiği içten ilgisini unutamadığımız Sariye Ebe (Torunları öyle sesleniyordu. Yozgat ve çevresinde. "nine"ye "ebe" denilmektedir.) den derlediğimiz 38 bilmeceyi manzum şekillerine göre şöyle sınıflandırdık: 9 tanesi mısra, 20 tanesi beyit, 2 tanesi üçlük, 7 tanesi

dörtlük (kıta) Sariye Ebenin, kulaklarını cınlattıyor, daha nice ömürler diliyoruz.

Bilmece, nesir olmakla birlikte büyük çoğunluğu "manzum"dur. Bu durumda, çevre halkının bedîî zevkini ortaya koyması bakımından dikkat çekicidir. Manzum bilmece, hece ölçüsü hâkimdir. (4-5-6-7 v.b.) Bu ölçüler, bazılarında düzenli, bazılarında ise düzensiz bir yapı gösterirler.

Mısra özelliği gösteren bilmece:

- 1- Bize gel de altına süreyim. (Minder)
- 2- Dam üstünde ıslık çalar. (Rüz-gâr)
- 3- Bize gel de elini öpsün. (Kapı kolu)
- 4- Mezarda yağlı kayış. (Yılan)
- 5- Yol üstünde yeşil sandık. (Yeşil ekin)
- 6- Giydim dolu çekdim soldu. (Çorap)
- 7- Mutfakta elini öpsün. (elbezi)
- 8- Ağ duvar üstünde beyaz güvercin (Diş)

9- Hanım içerde saç dışarda. (Mısır)
Beyit Özelliği Gösteren Bilmeceler:

- 1- Helemezsın hülemezsın
Ocak başına gelemezsın
(Yağ çanağı)
- 2- Kat kat ekmek
Katı biyaz epmek
(Lahana)
- 3- Hed dedim hüd dedim
Var şoruya yad dedim
(Süpürge)
- 4- Bi kucücük arpacık
Başındadır tablacık
(Çivi)
- 5- İki gaşık
Duvara yapışık
(Kulaklar)
- 6- Ağ üsdünde garalar
Birbirini govalar
(Yazı)
- 7- Bismillaha bi aş
İçi kuf dışı yaş
(Minare)
- 8- Gaş ile gözden yakın
Söylenen sözden sakın
(Ecel)
- 9- Yedi delikli tokmak
Bunu bilmeyen ahmak
(Baş)
- 10- Beş gardaş geldi
Sildi Sürüpdü
(El)
- 11- Bilmecce bildirmece
El Üstünden gaydırmaca
(Sabun)
- 12- Sarıdır sarkar
Düşerim deyi gorkar
(Ayva)
- 13- Gece binbir
Gündüz timtir
(Yıldız)
- 14- Dağa geder seslenir
Eve gelir yaslanır
(Balta)
- 15- Garnı yırtık ganı yoh
Golu var bacağı yoh
(Çeket)
- 16- Fır fır uçar
Ak pak saçar
(Değirmen)
- 17- Bi halbır boncuğum var
Aşamdan atar zabah toplarım
(Yıldız)
- 18- Ağar halıyı silkemedim
Ufak daşını dökemedim.
(Gök-Yıldız)
- 19- Kücücük mezer
Her yanı gezer
(Çarık)

20- Burdan bahdım yoh gibi
Yanına vardım gum gibi
(Karıncalar)

Üçlük Özelliği gösteren bilmeceler:

- 1- Gavakda garga
Vurdum indirdim arga
İçi dolu gavurga
(İncir)
- 2- Dışı gön
İçi un
Ta içi odun
(İğde)

Dörtlük Özelliği Gösteren Bilmeceler:

- 1- Ey bulutlar
Yusuflu yedi gurtlar
Ben bi şekil guş gördüm
Depesinden yumurtlar
(Buğday)
- 2- Cın cınlı hamam
Gubbesi tamam
Ben bi gelin aldım
Babası imam
(Saat)
- 3- Guyu
Guyunun içinde suyu
Suyun içinde yılan
Yılanın ağzında mercan
(Gaz lambası)
- 4- Eşdim eşdim gum çıktı
Gumdan minare çıktı
Bildirki yetim oğlan
Gene meydana çıktı
(Çiğdem)
- 5- Goden bi elma düşdü
Oniki parçaya ayrıldı
Onbirini yediler
Birine hayır dediler
(Ramazan ayı)
- 6- Üsdünü çorap yaptım
Altını kebab yaptım
Kesdim senede bigün
Büyük bi sevap yaptım.
(Kurban)
- 7- Hey havayı havayı
Yüksek yapar yuvayı
Demirciler yapamaz
Guyumcular dökemez
(Örümcek yuvası)

Sözlük:

Biyaz: Beyaz • **EpmeK:** Ekmek • **Şoruya:** Şuraya • **Gucücük:** Kücücük • **Gaşık:** Kaşık • **Govala:** Kovala • **Kuf:** Küf • **Daş:** Taş • **Goz:** Göz • **Gaydırma:** Kaydırma • **Deyi:** Diye • **Bıldır:** Geçen yıl • **Goden:** Gökden • **Yoh:** Yok • **Halbır:** Tahıl elenen elek • **Aşam:** Akşam • **Zabah:** Sabah • **Ağar:** Ağır • **Yumurtlar:** Yumurtlar • **Endir:** İndir • **Arg:** Dar su yolu • **Gön:** Deri • **Yusek:** Yüksek